

Odsetki kapitałowe, odsetki ustawowe za opóźnienie, odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych – Wiktoria Lach, aplikant radcowski

Odsetki kapitałowe

Odsetki kapitałowe są odsetkami naliczanymi z tytułu korzystania z cudzego kapitału. Należy je zatem traktować jako formę wynagrodzenia dla podmiotu, który ten kapitał udostępnił. Podstawą prawną do naliczania tego rodzaju odsetek jest kodeks cywilny, w którym określone są one jako odsetki od sumy pieniężnej. Zgodnie z art. 359 kodeksu cywilnego odsetki kapitałowe należą się tylko wtedy, gdy to wynika z czynności prawnej albo z ustawy, z orzeczenia sądu lub z decyzji innego właściwego organu. Wysokość odsetek kapitałowych może być jednak określona w umowie. Jeśli tak nie jest, a umowa przewiduje zwrot kapitału wraz z odsetkami, zastosowanie mają odsetki ustawowe, których wysokość narzucają przepisy, zgodnie z którymi - jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 3,5 punktów procentowych.

Odsetki kapitałowe zawsze liczy się jako dany procent od pozostałej do spłaty części kapitału. Warto jednak zauważyć, że w przypadku odsetek ustawowych ich wartość często się zmienia wskutek np. podnoszenia stóp procentowych NBP. W takim przypadku należy uwzględnić dla każdego okresu korzystania z kapitału obowiązującą w nim stawkę odsetek ustawowych. Kodeks cywilny nakłada pewne ograniczenia, jeśli chodzi o określanie wysokości odsetek kapitałowych w umowach, ponieważ nie mogą być one wyższe niż maksymalne odsetki wynikające z czynności prawnej. Maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych.

Odsetki kapitałowe są naliczane zawsze za okres korzystania z kapitału, a więc od momentu jego udostępnienia aż do terminu jego zwrotu. Ustawowy obowiązek zapłaty odsetek kapitałowych obowiązuje w przypadku kredytów bankowych. Zgodnie bowiem z art. 69 ustawy z 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe przez umowę kredytu kredytobiorca zobowiązuje się do zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami.

Odsetki ustawowe za opóźnienie

Opóźnienie w spełnieniu przez dłużnika świadczenia pieniężnego daje wierzycielowi prawo żądania odsetek za opóźnienie (tzw. odsetki sankcyjne, w odróżnieniu od tzw. odsetek kapitałowych – art. 359 k.c.). Aby takie prawo po stronie wierzyciela powstało, nie muszą być

spełnione żadne inne przesłanki, w szczególności nie musi powstać szkoda po stronie wierzyciela, jak również dłużnik nie musi odpowiadać za okoliczności, które spowodowały niewykonanie zobowiązania pieniężnego w terminie. (*Kodeksy cywilny. Komentarz. red. prof. dr hab. Mariusz Załucki, 2023 r.*)

Odsetki za opóźnienie naliczane są po upływie terminu zwrotu kapitału. Prawo do ich naliczania zapewnia art. 481 kodeksu cywilnego, który stanowi, że wierzyciel może ich żądać od dłużnika opóźniającego się ze świadczeniem pieniężnym nawet wtedy, gdy z powodu tego opóźnienia nie poniósł żadnej szkody lub gdy dłużnik nie jest bezpośrednio odpowiedzialny za to opóźnienie. Wysokość odsetek za opóźnienie również może być określona w umowie, a jeśli tak nie jest, wierzycielowi przysługują ustawowe odsetki za opóźnienie. Zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego ustawowe odsetki za opóźnienie są bowiem równe sumie stopy referencyjnej NBP i 5,5 punktów procentowych. Równie dobrze mogą być one określone w umowie w wyższej wysokości, jednak nie mogą przekraczać maksymalnych odsetek za opóźnienie, czyli dwukrotności tych ustawowych.

Odsetki za opóźnienie w płatności sumy pieniężnej wyrażonej w walucie obcej przysługują wierzycielowi w tej samej walucie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (*uchwała SN z 12.6.1981 r., V PZP 3/81, OSNCP 1982, Nr 7, poz. 92; zob. też np. M. Lemkowski, Odsetki, s. 67 i n.; I. Karasek, Świadczenia, s. 103*). Także strony mogą w umowie postanowić inaczej.

Warto więc umieć odróżnić, czy płacimy odsetki kapitałowe czy za opóźnienie, a także znać ich maksymalne wysokości określone w przepisach, aby nie dać się oszukać. Jeśli nielojalny kontrahent określi w umowie odsetki kapitałowe lub za opóźnienie w wysokości wyższej niż maksymalne, mamy prawo zapłacić je wyłącznie do wysokości tych maksymalnych wyliczonych według wzorów z kodeksu cywilnego. Umowa może przewidywać zarówno odsetki kapitałowe, jak i te za opóźnienie.

Odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych.

Szczególne unormowania przewiduje ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (dalej: ustawa), która wdrożyła do polskiego systemu prawnego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE z 16.02.2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych.

W art. 4 pkt 3 ustawy wprowadzono definicję odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych, czyli odsetek w wysokości równej:

- w przypadku transakcji handlowych, w których dłużnikiem jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym – odsetki w wysokości równej sumie stopy referencyjnej NBP i ośmiu punktów procentowych,
- w przypadku transakcji handlowych, w których dłużnikiem nie jest podmiot publiczny będący podmiotem leczniczym – odsetki w wysokości równej sumie stopy referencyjnej NBP i dziesięciu punktów procentowych.

Są to odsetki wyższe niż przewidziane w art. 481 kodeksu cywilnego. Ten rodzaj odsetek dotyczy wyłącznie wierzytelności wynikających z umów, które spełniają poniższe kryteria: są odpłatne,

a) ich przedmiotem jest dostawa towarów lub świadczenie usług czyli m.in. przeniesienie praw do rzeczy. Jako pojęcie „transakcji handlowych” rozumiane jest także oddanie określonej rzeczy lub prawa do czasowego korzystania (np. leasing, najem, dzierżawa).

b) gdy obiema stronami transakcji są:

- przedsiębiorcy,
- podmioty prowadzące działalność, o których mowa w art. 3 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej,
- osoby wykonujące wolny zawód,
- oddziały i przedstawicielstwa przedsiębiorców zagranicznych,
- zagraniczni przedsiębiorcy prowadzący przedsiębiorstwa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- przedsiębiorcy z państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej.

c) strony zawarły je, w związku z wykonywaną przez nie działalnością gospodarczą.

Można wyróżnić trzy terminy, od których przedsiębiorcom należą się odsetki:

- jeśli termin zapłaty ceny nie został ustalony, a od dnia dostawy towaru lub świadczenia usługi minęło 30 dni, wierzyciel może żądać odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych liczonych od dnia spełnienia swojego

świadczenia i doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi, do dnia zapłaty.

- jeśli termin płatności został uzgodniony, odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych należą się dnia następującego po ustalonym terminie zapłaty ceny.
- jeśli ustalony termin płatności ceny jest dłuższy niż 60 dni i nie jest on rażąco nieuczciwy wobec wierzyciela, a wierzyciel spełnił swoje świadczenie, odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych naliczane są po upływie 60 dni od dnia doręczenia faktury lub rachunku.